

Витяг з протоколу № 3

засідання Секції з питань охорони тваринного світу
 Національної комісії з питань Червоної книги України

від 28 вересня 2017 р.

ПРИСУТНІ: члени Національної комісії з питань Червоної книги України: голова Секції з питань охорони тваринного світу, чл.-кор. НАН України, директор Інституту зоології ім. І. І. Шмальгаузена НАН України Акімов І. А.; члени Секції з питань охорони тваринного світу: д. б. н., зав. відділу Інституту зоології ім. І. І. Шмальгаузена НАН України Аністратенко В. В.; д. б. н., директор Інституту гідробіології НАН України Афанасьєв С. О.; начальник відділу охорони тваринного світу Департаменту охорони природних ресурсів Мінприроди України Домашлінець В. Г.; к. б. н., зав. відділу Інституту зоології ім. І. І. Шмальгаузена НАН України Костюшин В. А.; д. б. н., проф., зав. відділу Інституту зоології ім. І. І. Шмальгаузена НАН України Корнєєв В. О.; д. б. н., проф., зав. кафедри Навчально-наукового центру «Інститут біології» Київського національного університету імені Тараса Шевченка Лукашов Д. В.; д. б. н., проф., зав. відділу Інституту зоології ім. І. І. Шмальгаузена НАН України Межжерін С. В.; к. б. н., с. н. с. Інституту зоології ім. І. І. Шмальгаузена НАН України Некрасова О. Д.; акад. НАН України, директор Інституту еволюційної екології НАН України Радченко В. Г.; секретар Секції з питань охорони тваринного світу, к. б. н., н. с. Інституту зоології ім. І. І. Шмальгаузена НАН України Козиненко І. І. Запрошені: к. б. н., зав. відділу Інституту зоології ім. І. І. Шмальгаузена НАН України Гавриць Г. Г.

Головуючий: голова Секції з питань охорони тваринного світу, чл.-кор. НАН України, директор Інституту зоології ім. І. І. Шмальгаузена НАН України Акімов І. А.

Секретар: к. б. н., н. с. Інституту зоології ім. І. І. Шмальгаузена НАН України Козиненко І. І.

ПОРЯДОК ДЕННИЙ:**І. Розгляд клопотань щодо збереження лося європейського.**

1. Запит Міністерства екології та природних ресурсів України (Мінприроди) від 19.05.2017 № 5/41-15/3996-17 щодо заходів збереження лося.
2. Запит громадської компанії «Форум порятунку Києва» від 20.06.2017 № 27/1509 з питання щодо внесення лося європейського до Червоної книги України.

І. СЛУХАЛИ:

1. Доповідь члена Національної комісії з питань Червоної книги України, члена Секції з питань охорони тваринного світу, д. б. н., зав. відділу Інституту зоології ім. І. І. Шмальгаузена НАН України Межжеріна С. В. стосовно клопотань Міністерства екології та природних ресурсів України (Мінприроди) від 19.05.2017 № 5/41-15/3996-17 та громадської компанії «Форум порятунку Києва» від

20.06.2017 № 27/1509 щодо внесення лося європейського до Червоної книги України.

Ще у 2007 р. Національна комісія з питань Червоної книги України рекомендувала внести лося європейського до Червоної книги України. Причина – 3–4 кратне падіння чисельності, порівняно з 1970 – 1980 рр. На 2009 р. чисельність лося в Україні скоротилась до 4600 – 4700 ос. Можна провести порівняння зі станом проблеми у сусідніх країнах. Так на всьому пострадянському просторі у 1990-х роках спостерігається різке падіння чисельності через легалізацію нарізної мисливської зброї та браконьєрства. Після прийняття ряду заходів в сусідніх країнах починаючи з 2000 р. відбулось значне покращення. У Польщі, після введення безстрокового мораторію, за 15 років чисельність лося збільшилась з 1 тис. ос. до 7 тис. На цей рік чисельність вже досягла 20 тис. (тобто зросла у 20 разів!). У Білорусі сучасна чисельність лося становить 30,1 тис. (зоологи нараховують 46 тис.). В Латвії – 15 тис. В Україні найгірший стан проблеми. Можна навести ще такі дані. За радянських часів в Україні, порівняно з РРФСР, лося було менше у 40 разів. На теперішній час, по різних оцінках, менше від 128 до 141 разів. У Білорусі лося було більше, ніж в Україні в 1,8. На наш час – у 5 разів. Кількість лося в Латвії та Україні співпадала. Тепер в Латвії лося більше ніж в Україні у 2,5 рази.

Висновки:

1. Чисельність лося в Україні менше оптимальної і залишається такою вже 15 років.
2. Причиною такого стану є неадекватна охорона та браконьєрство.
3. При введенні мораторію на полювання та жорстких охоронних заходах чисельність лося за 10 років зросте до 12 тис. ос. А якщо врахувати міграцію тварин з Росії та Білорусі – значно більше.

Все це дає Національній комісії з питань Червоної книги України підставу для включення лося європейського до Червоної книги України за категорією «вразливий».

В обговоренні брали участь: члени Національної комісії з питань Червоної книги України: голова Секції з питань охорони тваринного світу, чл.-кор. НАН України, директор Інституту зоології ім. І. І. Шмальгаузена НАН України Акімов І. А.; члени Секції з питань охорони тваринного світу: д. б. н., директор Інституту гідробіології НАН України Афанасьєв С. О.; начальник відділу охорони тваринного світу Департаменту охорони природних ресурсів Мінприроди України Домашлінець В. Г.; к. б. н., зав. відділу Інституту зоології ім. І. І. Шмальгаузена НАН України Костошин В. А.; д. б. н., проф., зав. кафедри Навчально-наукового центру «Інститут біології» Київського національного університету імені Тараса Шевченка Лукашов Д. В.; д. б. н., проф., зав. відділу Інституту зоології ім. І. І. Шмальгаузена НАН України Межерєв С. В.; акад. НАН України, директор Інституту еволюційної екології НАН України Радченко В. Г. Запрошені: к. б. н., зав. відділу Інституту зоології ім. І. І. Шмальгаузена НАН України Гаврись Г. Г.

- Це непросте питання і нам потрібно зробити виважені кроки. Це національне надбання і потрібно щоб цей ресурс зберігався та зростав. (Чл.-кор. НАН України Акімов І. А.)

- Зараз підготовлене Подання про мораторій полювання на лося тривалістю на 7 років. (Акад. НАН України Радченко В. Г.)

- Які виконавчі структури в державі слідкують за виконанням вимог Червоної книги та кількістю тварин, занесених до ЧК? (Чл.-кор. НАН України Акімов І. А.)

- Державна екологічна інспекція. (Начальник відділу охорони тваринного світу Департаменту охорони природних ресурсів Мінприроди України Домашнінець В. Г.).

- Тим самим ми відсторонюємось від вирішення проблеми збереження цього ресурсу. Єдині, хто охороняє таких тварин як лось, звісно для себе, для прибутку, це мисливські господарства. Вони не зацікавлені вибити одразу усіх лосів. І тільки вони підгодовують тварин. (Чл.-кор. НАН України Акімов І. А.)

- Це зараз такий штраф. За вбивство червонокнижної тварини він значно зростає і це вже буде кримінальна відповідальність. (д.б.н., директор Інституту гідробіології НАН України Афанасьєв С. О.).

- Хто буде охороняти та яким чином виходять за межі компетенції нашої комісії. (д.б.н., проф., зав. кафедри Навчально-наукового центру «Інститут біології» Київського національного університету імені Тараса Шевченка Лукашов Д. В.).

- Підгодовувати мисливських тварин не коректно. Так вважають в розвинутих країнах. Бо в такий спосіб мисливське господарство приманює тварин. (д.б.н. Межжерін С. В.).

- В даному випадку вводити, а через деякий час, як його чисельність зростає, виводити лося з Червоної книги недоцільно. (чл.-кор. НАН України Акімов І. А.).

- Це нормально. Не бачу суперечностей. (Д. б. н., Межжерін С. В.).

- У 2008 р. співробітники мого відділу вивчали стан популяції лося в Україні. З цього приводу є звіт і публікація. Після війни цього виду в Україні майже не було. У 70-ті рр. чисельність значно зросла. Вид розселився майже до Криму. На нього відкрили промислове полювання. З 90-х рр. чисельність різко скорочується. Після проведення досліджень ми рекомендували ввести мораторій на полювання лося на два роки. Потім, без попередження людей, що працювали над цим питанням, полювання знову відкрили. Але не можна розглядати такі дані, що наведені у Запиті громадської компанії «Форум порятунку Києва». Де кількість лося зазначена на рівні 2 тис. ос. Після 2009 р. дослідження не проводились. Але ми увесь час отримуємо дані щодо чисельності лося. Особливо це стосується Смаголя В. М. який являється Головою наукової групи мисливських ресурсів України. Зараз чисельність лося за офіційними становить 6200 ос. Не врахована кількість тварин по заповідній території яка може сягнути 100 ос. Може їх ще більше. Це потребує досліджень. Якщо такі дослідження будуть профінансовані, ми їх готові виконати. Моя думка, що недоцільно вносити лося в Червону книгу спираючись на думку однієї людини. Ще хочу продемонструвати колективний лист вчених на захист мисливської галузі України. (К. б. н., Гаврись Г. Г.).

- Зачитайте нам прізвища цих вчених. (Акад. НАН України, Радченко В. Г.).

Гаврись Г. Г. зачитує прізвища.

1. Лисенко В. І., д. б. н., проф., директор Інституту екології та соціальних технологій Університету «Україна», экс-член Національної комісії з питань Червоної книги України.
2. Волох А. М., д. б. н., проф., Заслужений діяч науки та техніки України, член Німецького товариства дослідників диких тварин та мисливства, співавтор Червоної книги України (1994, 2009).

3. Стадник А. П., д. с.-х. н., проф., лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки, академік Лісівничої академії наук України, завідувач кафедри лісівництва, ботаніки і фізіології рослин Білоцерківського національного аграрного університету. Член Громадської ради при Державному агентстві лісових ресурсів України.
4. Кошелєв О. І., д. б. н., проф., відмінник освіти України, зав. кафедри екології та зоології Мелітопольського державного педагогічного університету ім. Богдана Хмельницького.
5. Лавров В. В., д. с.-х. н., проф., експерт Наукової ради МОН України за фаховим напрямом «Охорона навколишнього середовища», зав. кафедри загальної екології Білоцерківського НАУ.
6. Наконечний І. В., д. б. н., проф., експерт ФАО/ВОЗ, зав. кафедри екології Миколаївського національного університету ім. В.О. Сухомлинського.
7. Гузій А. І., д. с.-х. н., проф., зав. кафедри експлуатації лісових ресурсів Житомирського національного агроекологічного університету.
8. Лобков В. О., д. б. н., зав. кафедри гідробіології та загальної екології Одеського національного університету ім. І.І. Мечнікова.
9. Новицький В. П., к. с.-х. н., експерт з наукового аналізу Всеукраїнського видавництва «Полювання та риболовля», член Громадської ради при Державному агентстві лісових ресурсів України.
10. Каплінський В. В., к. вет. н., заступник директора з наукової роботи Інституту сільського господарства Карпатського регіону НААН.
11. Міняйло А. А., к. с.-х. н., доцент кафедри екології агросфери та екологічного контролю НУБіП України.
12. Проців О. Р., к. н. з державного управління, фахівець з мисливського господарства Міжнародної програми ФЛЕГ II, журналіст, письменник, м. Івано-Франківськ.
13. Шейгас І. М., к. с.-х. н., зав. сектору мисливствознавства ДП «Степовий ім. В.М. Виноградова філіал УкрНДІЛГА», автор дисертації (1990) «Повышение устойчивости лесных насаждений Украинского Полесья в условиях регуляции плотности населения лося».
14. Сотніченко Ю. М., к. с.-х. н., заступник завідувача відділу тваринництва та виробництва екологічно безпечної продукції Черкаської дослідної станції біоресурсів НААН.
15. Грищенко С. М., к. с.-х. н., заступник декана факультету тваринництва та водних біоресурсів НУБіП України.
16. Роженко М. В., к. б. н.
17. Гавриш О. М., к. с.-х. н., зав. відділу біорізноманіття та екології Черкаської дослідної станції біоресурсів НААН.
18. Маціборук П. В., к. с.-х. н., мисливствознавець, ГО «Західне полісся – заболочений край».
19. Власюк В. П., к. с.-х. н., доцент кафедри експлуатації лісових ресурсів Житомирського національного агроекологічного університету.

20. Усенко В. О., н. с., вчений секретар Черкаської дослідної станції біоресурсів НААН.
21. Білоус В. М., к. с.-х. н., старший викладач кафедри біології лісу та мисливствознавства НУБіП України.
22. Мазанько М. О., к. с.-х. н., заступник директора Інституту свинарства і АПВ НААН з наукової роботи.
23. Грунтковський М. С., к. с.-х. н., старший викладач кафедри технологій у птахівництві, свинарстві та вівчарстві НУБіП України.
24. Мороз В. В., к. с.-х. н., зав. лабораторії екології Інституту сільського господарства Карпатського регіону НААН.
25. Маєвський К. В., к. с.-х. н., доцент кафедри дендрології та лісової селекції НУБіП України.

- Достатньо однієї фрази про недоцільність охорони лося все стає зрозумілим.

Як можна вважати охорону недоцільною? (акад. НАН України, Радченко В. Г.).

- Конкретне питання. Порівняйте чисельність лося на теперішній час з 1991 р.

Наскільки як ці дані можна порівняти? (Межжерін С. В.).

- Я спеціально не готувався. (Гаврись Г. Г.).

- А я готувався і можу відповісти. (Межжерін С. В.).

- А коли ви в останні проводили дослідження? (Акімов І. А.).

- Відповідаю. У 1991 р. за даними 2-ТП-(мисливство) 15000 лосів. Зараз за даними 2-ТП-(мисливство) 6200 ос. Далі. Завжди були заповідні території. Вони і раніше не входили до переліку 2-ТП-(мисливство). Так що ця цифра, яку ви приводите додатково, завжди існувала. (Межжерін С. В.).

- Тільки що повідомили, що Борис Євгенович Патон завізував лист про мораторій на сім років. А Борис Євгенович очолює нашу комісію. (Радченко В. Г.).

- Я якраз хотів нагадати про цей мораторій. Сім років достатній термін. На мою думку ми не можемо йти на поводу у неспеціалістів. (Акімов І. А.).

- Ще у 2005 році я піднімав питання про внесення лося до ЧК. Тоді було сказано, що мисливці ніколи це не дадуть зробити. Питання в тому хто буде вирішувати внесення лося до ЧК – ми, вчені, чи мисливці? (Межжерін С. В.).

- Внесення лося до ЧК мало б сенс, якби не було браконьєрства. Якщо проаналізувати стан червонокнижних видів (ведмідь, рись, зубр) то зрозуміємо, що внесення їх до ЧК позитивно не позначилось. По зубру. З 600 ос. Залишилось тільки 200. Збереглись завдяки зусиллям господарів мисливського господарства. Якщо ми вносимо вид до ЧК, господарствам не вигідно, щоб тварини перебували на їх територіях. Тепер ці господарства зацікавлені у прибутках. Тому їм вигідно зберігати ресурс. Тому внесення до ЧК для такого виду як лось, з моєї точки зору, нічого не дає. Мисливці пропонували зібрати та вирішити цю проблему разом. На мій погляд треба шукати компроміс. Можна виходити з чисельності лося по кожному господарству. Там де чисельність тварин вища за оптимальну можна давати дозвіл на відстріл. Цим ми про стимулюємо господарства до охорони лосів. Після прийняття мораторію на 7 років домовитись з мисливцями вже буде неможливо. (Костошин В. А.).

- Все, що ми прослухали, мене не вдовольняє. Причому тут працюють чи не працюють закони. Є закон України про Червону книгу. Давайте спиратись на те, що закон має працювати. Виконується він чи ні – це не наша компетенція. Мені

більш імпонують аргументи Сергія Віталійовича. Мені ці аргументи близькі та зрозумілі ще тому, що схожа ситуація відбувалась при внесенні до ЧК осетрових риб. (Лукашов Д. В.).

- Мінприроди надіслала офіційне звернення до НАН України в якому запропоновані 7 років мораторію. Цей лист уже підписано головою Національної комісії з питань Червоної книги України. Вважаю, що на цей момент обговорювати питання включення лося до ЧК некоректно. (Радченко В. Г.).

- Я теж завізував цей лист, як голова Секції. Це один з варіантів вирішення проблеми. (Акімов І. А.).

- Я не бачу вбачаю протиріччя між цим листом і нашим рішенням. Тому що наше рішення колегіальне, а як рішення вчених має бути аргументованим. Лист – це адміністративним механізм, він не підкріплюється науковим обґрунтуванням. Ми не певні, чи справжє цей механізм. Ця ініціатива може бути підтримана на рівні Кабміну, а може й ні. Наша рекомендація не є автоматичним внесенням виду до ЧК. Тобто це незалежний процес, що ми розпочинаємо. На мою думку, як Комісія, ми маємо працювати у цьому напрямку, а не розглядати політичні чи адміністративні шляхи. У першу чергу маємо оперувати науковими фактами: «проти», «за». Поки що я бачу факти, які свідчать про катастрофічне падіння чисельності лося, порівняно з 1991 р. Існують критерії, за якими види вносять до ЧК. Ми не можемо зробити так, що для цього виду треба їх якось трохи виправити. Ми можемо тільки сперечатися за яким саме критерієм вид вносити до ЧК. (Лукашов Д. В.).

- У мене питання. Чому питання внесення лося до ЧК постало саме зараз, коли його чисельність трохи зросла, з 4600 ос. у 2009 до 6200 ос. Як ці факти узгоджуються з логікою внесення виду до ЧК? (Костюшин В. А.).

- Відповідаю. Ми розпочали цей процес не зараз. Все почалось ще у 2004 р. Чисельність зростає, зменшується але вона все одно нижча, ніж раніше. Чисельність зросла на проценти, а скоротилась в рази. (Лукашов Д. В.).

- По-перше, ми маємо справу з наказом про заборону полювання на лося, в якому спочатку йшлося про 25 років мораторію, потім 3 роки, в останній редакції – 7 років. Разом з тим, Мін'юст не здійснює державну реєстрацію цього наказу, вимагаючи, головним чином, погодження наказу з Міннагрополітики та Держлісагенством, які такої згоди не дають. По-друге, оскільки я є представником міністерства, то маю враховувати позицію міністра. По-третє, до Червоної книги України вид вноситься наказом Мінприроди на підставі рішення Нацкомісії. Цей наказ має зареєструвати Мін'юст, який, разом з тим, може знову вимагати погодження з Міннагрополітики та Держлісагенством. Це інформація для роздумів. Хоча моя точка зору з урахуванням позиції міністра та заступника міністра, підтримати занесення лося до ЧК. (Домашлінець В. Г.).

- Ми обговорили це питання. Чи бажає хто-небудь ще виступити? Я вас прошу підтримати думку про мораторій, тобто наказ, який я підписав та який завізував Борис Євгенович. Тобто підтримати мораторій на 7 років. Хто за, прошу голосувати. (Акімов І. А.).

- Вибачте. Це не наша компетенція. На Комісії по Червоній книзі ми маємо вирішити рекомендуємо чи ні вид до внесення до ЧК. (Межжерін С. В.).

Це слушна думка. Голосуємо. (Акімов І. А.).

Голосування

- Хто за те, щоб на даному етапі утриматись від внесення лося європейського до Червоної книги України?

Двоє членів Секції підтримали.

- Хто за те, щоб внести лося європейського до Червоної книги України?

Шість членів Секції підтримали.

- Хто утримався?

Трос членів Секції.

З 15-ти членів Секції з питань охорони тваринного світу Національної комісії з питань Червоної книги України в засіданні прийняли участь 11. За внесення лося європейського до Червоної книги України за категорією «вразливий» проголосувало – 6 членів Секції з питань охорони тваринного світу; проти – 2 члени Секції; утримались – 3 члени Секції.

- До Секції з питань охорони тваринного світу надійшов лист від члена Секції к. б. н., с. н. с. Державної установи "Інститут морської біології НАН України" Кошелєва О. В. (Лист зачитує секретар Секції Козиненко І. І.).

«Підтримую пропозицію Межжеріна С. В., щодо включення лося європейського до Червоної книги України за категорією "вразливий", принаймні до наступного видання Червоної Книги України.»

УХВАЛИЛИ

Секція з питань охорони тваринного світу Національної комісії з питань Червоної книги України у своїй більшості вважає за доцільне внесення лося європейського до Червоної книги України за категорією «вразливий».

Протокол веда
секретар Секції,
к.б.н., н.с. Інституту зоології
ім. І.І. Шмальгаузена

І. І. Козиненко